Zarządzanie

Ewolucja rachunkowości w teorii i praktyce gospodarczej

pod redakcją
Ewy Śnieżek, Filipa Czechowskiego i Sylwii Doroby

Rozdział IV

Wybrane aspekty rachunkowości we współczesnym przedsiębiorstwie

Angelika Berent, Marek Pieńkowski*

Optymalizacja podatkowa jako element świadomego zarządzania przedsiębiorstwem

Wstęp

W dobie postępującej globalizacji osoby prowadzące działalność gospodarczą szukają coraz to nowszych sposobów na zmniejszenie swoich zobowiązań, a tym samym poprawę wyniku finansowego i wzrost oszczędności. Opodatkowanie dochodów uzyskiwanych przez przedsiębiorców stanowi jeden z ważniejszych czynników decydujących o rentowności danego przedsięwzięcia. Działający w sposób świadomy i racjonalny przedsiębiorca, który jest zainteresowany maksymalizacją wypracowanych zysków powinien zwrócić szczególną uwagę na aspekty podatkowe w procesach decyzyjnych przedsiębiorstwa.

* Studenci ze Studenckiego Koła Naukowego Finansów i Rachunkowości PROFIT z Gdańska, Wyższa Szkoła Bankowa, Katedra Finansów i Rachunkowości, 80-266 Gdańsk, Aleja Grunwaldzka 238a.

Dzięki takim działaniom można wpływać na wysokość oraz rozkład obciążeń podatkowych, a tym samym przyczynić się do jeszcze lepszej realizacji celów ekonomicznych i społecznych przedsiębiorstw i ich właścicieli¹.

1. Optymalizacja podatkowa, a uchylanie się od opodatkowania

Kluczową kwestią w przypadku świadomego podejmowania decyzji dotyczących obciążeń podatkowych jest odróżnienie pojęcia „optymalizacji podatkowej” od „uchylania się od opodatkowania”. W przypadku optymalizacji podatkowej mamy do czynienia z planowaniem podatkowym, którego zadaniem jest stworzenie optymalnych pod względem obciążeń fiskalnych struktur i rozwiązań podatkowych, które mają realny wpływ na podejmowane decyzje gospodarcze np. operacyjne bądź inwestycyjne. Warto jednak zaznaczyć, że struktury te muszą zostać opracowane na podstawie zindywidualizowanej i szczegółowej koncepcji, która musi uwzględniać dwa aspekty prowadzenia działalności gospodarczej. Dotyczą one generacji korzyści oraz ograniczenia ryzyka i gwarancji poruszania się w granicach prawa podatkowego. Co za tym idzie, osoby decyzyjne w przedsiębiorstwach powinny przeprowadzić analizę wykładni obowiązujących przepisów na gruncie prawa podatkowego, a dopiero później wykorzystać je w praktyce w celu możliwości kształtowania obciążeń podatkowych². W związku z powyższym należy zaznaczyć, że optymalizacja podatkowa, utożsamiana często z unikaniem opodatkowania jest efektem świadomych, zgodnych z wykładnią prawa działań mających na celu redukcję obciążeń podatkowych. Jeżeli obowiązujące przepisy prawa stwarzają podatnikowi możliwość wyboru jednej z wielu legalnych konstrukcji do osiągnięcia danego celu gospodarczego, z których każda będzie miała inny efekt podatkowy, to wybór tej najkorzystniejszej nie może być utożsamiany z obejściem prawa³. Odmierna sytuacja występuje w przypadku uchylania się od opodatkowania, które mieści w sobie znamiona czynu zabronionego, wiążące się z naruszeniem obowiązujących norm prawnych. Takie działanie ma na celu częściową lub całkowitą eliminację ciężarów podatkowych np. nieujawnienie wszystkich źródeł przychodów, fałszowanie

¹ S. Kudert, M. Jamróży, *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorców*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2007, s. 15.

² K. Czajkowska-Matosiuk, *Oszczędności i poprawa wyniku finansowego dzięki optymalizacji podatkowej cz. I*, „Controlling i rachunkowość zarządcza”, nr 4(175) Warszawa 2014.

³ Teza wyroku WSA z 30 marca 2004 r., sygn. Akt III SA 2984/02, LEX nr 106923.

dokumentów wewnętrznych czy niezgłoszenie obowiązku podatkowego. W związku z tym tylko w tym przypadku można rozważać problem wyznaczania przez prawodawcę granic w zakresie podejmowanych decyzji podatkowych i tym samym pociągnąć podmiot do odpowiedzialności karnoskarbowej⁴. Etapy optymalizacji podatkowej danego podmiotu przedstawia Rys. 1.1.

Najważniejszym elementem prawidłowo rozpoczętej optymalizacji jest ocena stanu rzeczywistego tj. sposobu i formy rozliczania zobowiązań podatkowych oraz celowości i skuteczności dotychczasowego modelu działania. Czynność ta jest konieczna do ustalenia nowej strategii, a tym samym ma wpływ na określenie struktury posiadanych aktywów i zobowiązań. W ostatniej fazie działania przedsiębiorca lub w wielu przypadkach doradca podatkowy przedstawia możliwości alternatywnego sposobu (o ile taki istnieje) zarządzania majątkiem przedsiębiorstwa.

Rysunek 1.1. Etapy optymalizacji podatkowej w przedsiębiorstwach

Źródło: www.radapodatkowa.pl [dostęp: 10.11.2015].

⁴ A. Łukszewicz-Obierska, J. Ziobrowski, O. Jędruszek, *Zarządzanie ryzykiem podatkowym*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2013.

2. Instrumenty optymalizacji podatkowej

Istnieją proste oraz złożone metody powodujące redukcję obciążeń podatkowych. Każda z obranych przez przedsiębiorstwo metod podlega surowym kryteriom legalności i opłacalności jej wdrożenia. Najprostszym sposobem na zmniejszenie obciążeń fiskalnych jest zmniejszenie podstawy opodatkowania, a w efekcie zapłata niższego podatku. Polega on na kształtowaniu kosztów w taki sposób, aby zostały uznane za koszty uzyskania przychodu. Natomiast za metodę złożoną możemy uznać korzystanie z innej niż polska jurysdykcji podatkowej, o czym wspominamy w dalszej części niniejszego opracowania. Jest wiele możliwości powodujących zmianę w przyjętej polityce podatkowej danej jednostki gospodarczej. Ich jednoznaczna i szczegółowa klasyfikacja, ze względu na nieustanne zmiany legislacyjne jest niemożliwa, jednak możemy wyróżnić cztery podstawowe grupy instrumentów optymalizacji podatkowej. Podział ten przedstawia Rysunek 1.2.

Rysunek 1.2. Instrumenty optymalizacji podatkowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Czajkowska-Matosiuk, *Oszczędności i poprawa wyniku finansowego dzięki optymalizacji podatkowej cz. I. „Controlling i rachunkowość zarządcza”*, nr 4 (175), Warszawa 2014.

Decyzja o wyborze odpowiedniej formy opodatkowania przedsiębiorstwa powinna być poprzedzona szczegółową analizą korzyści, a także wad nie tylko na gruncie prawa cywilnego oraz handlowego, a przede wszystkim w aspekcie prawa podatkowego. To właśnie prawo podatkowe wskazuje pewną wyższość jednoosobowej działalności gospodarczej oraz spółek osobowych nad spółkami kapitałowymi. Dzieje się tak poprzez eliminację zjawiska tzw. „efektywnego podwójnego opodatkowania”, które występuje w spółkach kapitałowych. Wiąże się to z transparentnością podatkową spółek osobowych, która powoduje, iż dochód przez nie osiągnięty zostaje opodatkowany na poziomie wspólników, proporcjonalnie do posiadanych przez nich udziałów. Podobna sytuacja kształtuje się w przypadku działalności prowadzonej indywidualnie: tutaj podatnikiem jest sam przedsiębiorca, czyli osoba fizyczna⁵.

Przeniesienie siedziby firmy do innego kraju wiąże się z pojęciem tzw. „rajów podatkowych”. Pojęcie to nie zostało w żaden sposób prawnie zdefiniowane przez władzę ustawodawczą w naszym kraju, ale możemy skorzystać z definicji opracowanej przez Departament Skarbu USA według, którego „rajem podatkowym” jest „Państwo posiadające niską lub zerową stopę podatkową na wszystkie lub wybrane kategorie dochodów, pewien poziom tajemnicy bankowej lub handlowej oraz minimalne lub żadne wymogi rezerw w banku centralnym lub żadne ograniczenia wymiany walut”⁶. W polskich przepisach ustawodawca posługuje się określeniem „kraj lub terytorium stosujące szkodliwą konkurencję podatkową”, a w przygotowanym przez Ministerstwo Finansów rozporządzeniu znajduje się obecnie lista 31 krajów i terytoriów, które stosują szkodliwą konkurencję podatkową w zakresie PIT i CIT⁷. Jedną z możliwości wykorzystania oazy podatkowej⁸ w celu optymalizacji jest przeniesienie na jej terytorium transakcji kapitałowych. Należy wówczas stworzyć specyficzną konstrukcję, która spowoduje, że dochody zostaną osiągnięte przez

⁵ P. Chróścicki, D. Gwóźdź, A. Kiereś, W. Knap, A. Sakowska, K. Wojtkowicz-Janicka, *Optymalizacja podatkowa*, Wydawnictwo Wolters Kluwer business, Warszawa 2012, s. 150.

⁶ Departament Skarbu USA, *Program szkolenia w zakresie bankowości międzynarodowej i prania brudnych pieniędzy*, Wydawnictwo Szkolenia Przestrzegania Ustaw Federalnych w Departamencie Skarbu USA, Waszyngton 1994, s. 19 – 20.

⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 kwietnia 2015 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 599).

⁸ Inne określenie „raju podatkowego”.

założoną (specjalnie w tym celu) spółkę, a nie osobę fizyczną. Powołana w ten sposób spółka uzyska przychód w sposób legalny, bez konieczności składania deklaracji w Polsce. Dzieje się tak, ponieważ uzyskane pieniądze należą do spółki, a nie do polskiego podatnika⁹.

Instrumenty działań perspektywicznych wiążą się z koniecznością podjęcia zaplanowanych działań na przestrzeni kilku miesięcy. Mają charakter sformalizowany i dotyczą funkcjonowania jednostki gospodarczej w przyszłych okresach np. dokonanie zmiany roku podatkowego z kalendarzowego na okres innych, kolejno następujących po sobie 12 miesięcy.

Bieżące instrumenty dotyczą bieżącej działalności gospodarczej i są podejmowane w konkretnych przypadkach np. wybór rodzaju oraz sposobu amortyzacji zakupionego składnika majątkowego bądź wartości niematerialnej i prawnej.

3. Analiza oraz zarządzanie ryzykiem związane ze stosowaniem optymalizacji podatkowej

Każda czynność związana z podjęciem określonych decyzji podatkowych powinna zostać poprzedzona wykładnią obowiązującego prawa. Należy uwzględnić również historię ich zmian, a dokładniej jak zmiany te wpłynęły na obecny kształt przepisów i ich sens. Kluczowa jest również ocena wykładni reprezentowanej przez organy podatkowe. Jednak w tym przypadku, nie należy polegać jedynie na statystycznej analizie dostępnych interpretacji, ponieważ może się okazać że praktyka organów podatkowych jest niejednoznaczna i często nieprzewidywalna. Zarządzanie ryzykiem na gruncie decyzji podatkowych ma na celu eliminację „niespodzianek”, które mogą zagrozić stabilności podmiotu gospodarczego oraz wpłynąć na wysokość wypracowanego zysku lub poniesionej straty. Wiele firm w celu zarządzania ryzykiem decyduje się na tzw. „outsourcing podatkowy”, czyli przekazanie funkcji podatkowych jednostkom zewnętrznym np. kancelarii doradców podatkowych. Świadome i systematyczne podejmowanie decyzji na gruncie zarządzania ryzykiem pozwala na eliminację bądź minimalizację problemów, które mogą mieć kluczowy wpływ na przyszłe funkcjonowanie jednostki gospodarczej. Nawet jeżeli nie uda się wyeliminować całkowicie tych zagrożeń, zwiększamy szanse na sukces przedsięwzięcia. Warto zaznaczyć, że głównym celem zarządzania ryzykiem jest ograniczenie skali szkód, które może ono spowodować. Należy

⁹ R. Kurcil-Białecka, *Raj na ziemi*, „Manager's Life”, <http://www.kancelaria-skarbiec.pl/publikacje> [dostęp: 12.11.2015].

pamiętać o wszystkich możliwych środkach, które można zastosować w przypadku wystąpienia ryzyka, a także o tych, które mogą zapobiec jego wystąpieniu i umożliwić jego częściowe bądź całościowe przeniesienie na zewnątrz tzw. dywersyfikacja ryzyka¹⁰.

Zakończenie

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że każda decyzja związana z przyjętą przez firmę strategią podatkową powinna zostać poprzedzona gruntowną i wieloaspektową analizą przepisów prawa podatkowego (oraz innych przepisów regulujących prowadzenie działalności gospodarczej), a co za tym idzie możliwościami wcielenia zmian w danej jednostce gospodarczej. W przypadku, gdy wiedza kadry zarządzającej nie jest wystarczająca warto skorzystać z usług wyspecjalizowanych jednostek w ramach tzw. outsourcingu. W tym przypadku nasze działania spowodują minimalizację ryzyka, a nad wdrożeniem nowych rozwiązań będzie czuwała wykwalifikowana kadra posiadająca praktyczne doświadczenie np. doradca podatkowy, który od kilkunastu lat prowadzi własną kancelarię. Nie jest niczym nowym, że przedsiębiorcy poszukują nowych rozwiązań, które mają wpływ na sytuację finansową prowadzonych przez nich firm. Warto jednak zaznaczyć, że rozwiązania te muszą być zgodne z literą prawa i nie wolno przekroczyć cienkiej granicy występującej pomiędzy legalnymi praktykami, a uchylaniem się od opodatkowania, które w myśl przepisów obłożone jest różnego rodzaju sankcjami, często bardzo dotkliwymi finansowo.

Bibliografia

- Chróścicki P., Gwóźdź D., Kiereś A., Knap W., Sakowska A., Wojtkowicz-Janicka K., *Optymalizacja podatkowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2012.
- Czajkowska-Matosiuk, K., *Oszczędności i poprawa wyniku finansowego dzięki optymalizacji podatkowej cz. I*, „Controlling i rachunkowość zarządcza”, nr 4 (175), Warszawa 2014.
- Departament Skarbu USA, *Program szkolenia w zakresie bankowości międzynarodowej i prania brudnych pieniędzy*, Wydawnictwo Szkolenia Przestrzegania Ustaw Federalnych w Departamencie Skarbu USA, Waszyngton 1994.
- Kudert S., Jamroz M., *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorców*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2007.

¹⁰ K. Czajkowska-Matosiuk, *Oszczędności i poprawa wyniku finansowego dzięki optymalizacji podatkowej cz. I*, „Controlling i rachunkowość zarządcza”, nr 4 (175), Warszawa 2014, s. 61.

Łukaszewicz-Obierska A., Ziobrowski J., Jędruszek O., *Zarządzanie ryzykiem podatkowym*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2013.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 kwietnia 2015 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 599).

Teza wyroku WSA z 30 marca 2004 r., sygn. Akt III SA 2984/02, LEX nr 106923.

Źródła internetowe

Kurcil-Białecka R., *Raj na ziemi*, „Manager's Life”, <http://www.kancelaria skarbiec.pl/publikacje> [dostęp: 12.11.2015].

Sprawozdawczość finansowa podlega w ostatnich latach nieustającej krytyce. Uważa się, że nie jest ona w stanie sprostać rosnącym potrzebom i wymaganiom inwestorów, którzy nie zadowolają się już suchą informacją z raportów finansowych. Decyzje o lokowaniu kapitału wymagają obecnie danych o charakterze finansowym i niefinansowym, dobrowolnych ujawnień informacji niewymaganych prawem, o znacząco rozszerzonym zakresie, pozwalających na przewidywanie sytuacji finansowej i wyników jednostki w przyszłości. W erze społeczeństwa informacyjnego raport finansowy jednostki gospodarczej stopniowo ewoluuje w kierunku raportowania biznesowego. Inwestorzy potrzebują danych o znacznie większej przejrzystości, zrozumiałych i często wspomaganych informacjami opisowymi.

Prezentowana publikacja stanowi głos w dyskusji nad ewolucyjnym charakterem, kształtem, kierunkami rozwoju oraz perspektywami współczesnej rachunkowości.

Książka dostępna również
jako e-book

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

ISBN 978-83-8088-119-8

9 788380 881198